

Framåt Marsch
- en habiliteringsinsats för att stödja
ungdomars vuxenblivande

Verksamhet:	Barn- och ungdomshabiliteringen Habilitering & Hjälpmedel, Region Skåne
Enhetschef:	Eva Svensson Barn- och ungdomshabiliteringen (Bou) Hässleholm
Projektansvarig:	Leg arbetsterapeut Elisabeth Bergqvist elisabeth.bergqvist@skane.se Leg arbetsterapeut Annelie Cederblad
Handledare vid FoU-enheten:	Forsknings- och utvecklingsledare Åsa Waldo FoU-enheten, Region Skåne
Utgivning:	Maj 2013
ISBN:	978-91-7261-258-0
Layout:	Ulla Götesson

FoU-enheten strävar efter att publicera rapporter av hög kvalitet i ett kortfattat format. Syftet är att öka tillgängligheten och användningen av den kunskap som utvecklats inom vår förvaltning. Det finns alltid möjlighet att kontakta oss på FoU-enheten för att få ytterligare information.

Läs mer på vår hemsida www.skane.se/habilitering/fou

Sammanfattning

Framåt Marsch är en habiliteringsinsats riktad till ungdomar mellan tretton och sexton år med lindrig utvecklingsstörning, rörelsehinder eller en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning. Syftet är att stödja ungdomarna i deras transition mot vuxenlivet. Insatsen genomförs under en intensiv vecka på sommarlovet samt fem gruppträffar under hösten och består av en kombination av samtal och praktiska övningar. Insatsen avslutas med ett uppföljande individuellt möte där målen för den fortsatta habiliteringen fastställs med hjälp av bedömningsinstrumentet Canadian Occupational Performance Measure (COPM).

Under 2011 utvärderades insatsen av Barn- och ungdomshabiliteringen i Hässleholm med stöd av FoU-enheten inom ramen för ett AKM-projekt. Resultaten visade på positiva effekter av att gruppen var sammansatt av ungdomar med olika funktionsnedsättningar. Även upplägget med en intensiv vecka på sommarlovet hade positiv inverkan på deltagandet. I samtalen fann ungdomarna stöd i varandras erfarenheter och lösningar och fick ökad insikt i sina egna svårigheter och utvecklingsmöjligheter. Insatsen resulterade även i en social gemenskap som fortsatt på sociala medier efter kursens avslut. Vid det uppföljande individuella mötet fick ungdomarna och deras föräldrar i samråd med habiliteringen sätta nya mål för sin transition.

Innehållsförteckning

Förord	5
Bakgrund	6
Syfte	6
Metod	7
Beskrivning av insatsen	7
Deltagare.....	9
Etiska överväganden.....	10
Materialinsamling	10
Analys.....	10
Resultat och diskussion	11
Sommarkurs för att nå ungdomarna	11
Olika funktionsnedsättningar - gemensamma utmaningar	12
Material och diskussion	13
Möte med unga vuxna	14
Att träna självständigt i samarbete genom praktiska övningar.....	15
Kunskap om diagnos	16
Nya mål.....	16
Slutsatser	17
Implementering	18
Referenser	18
Bilaga 1: Kursplan - Intensivvecka under sommaren	19
Bilaga 2: Frågeformulär för utvärdering efter sommarveckan.....	25
Bilaga 3: Frågeformulär för slutvärdering.....	28

Förord

Habiliterings- och hjälpmedelsförvaltningens vision är att stärka ett gott liv utifrån egna val. Vi ska med professionella insatser göra livet mera möjligt för barn, ungdomar och vuxna med varaktig funktionsnedsättning. I samarbetet mellan Forsknings- och utvecklingsenheten och verksamheterna sker en ständig granskning av rådande metoder och prövning av nya för att kontinuerligt förbättra kvaliteten i olika habiliteringsinsatser.

Forsknings- och utvecklingsenheten har ansvar för att driva och utveckla kunskap utifrån det kunskapsbehov som finns inom förvaltningen, allt i enlighet med uppdraget: utveckla ny kunskap inom habiliterings- och hjälpmedelsområdet, sprida kunskap om funktionsnedsättning, skapa en kultur av kritiskt och vetenskapligt tänkande, stimulera och stödja systematisk kunskaps- och kompetensutveckling.

Dessa olika delar i uppdraget kombineras i de forsknings- och utvecklingsarbeten som genomförs och redovisas som FoU-rapporter. De utgår från en frågeställning i praktiken, som relateras till aktuell forskning och erfarenhet och leder vidare till en studie på vetenskaplig grund. En viktig del i arbetena är att visa hur resultaten kan användas och kommuniceras i verksamheten för att på så sätt bidra till kunskapsutvecklingen. Här är stödet från ledningen en grundläggande förutsättning.

Arbetet innebär samtidigt att det kritiska tänkandet utvecklas. Den praktiska erfarenheten värderas gentemot generell kunskap/forskning och förståelsen för praktiken växer. För kunskapsområdet habilitering, rehabilitering och hjälpmedel innebär varje rapport ett bidrag till evidensbaserad praktik.

I detta arbete utvärderas en insats som syftar till att stödja ungdomars transition mot vuxenlivet. Arbetsterapeuterna Elisabeth Bergqvist och Annelie Cederblad vid Barn- och ungdomshabiliteringen i Hässleholm har genomfört studien. Arbetet har haft stöd av enhetschef Eva Svensson och verksamhetschef Margareta Nilsson. Forsknings- och utvecklingsledare vid FoU-enheten fil dr Åsa Waldo har varit handledare.

Vi riktar ett stort tack till de ungdomar som deltog i insatsen och delade med sig av värdefulla synpunkter. Vi vill även tacka kurator Agneta Ranmo för hennes medverkan i andra omgången av Framåt Marsch och hjälp att utveckla föräldraspåret i insatsen.

Malmö i maj 2013

Kerstin Liljedahl
Leg psykolog, fil dr
Forsknings- och utvecklingschef

Bakgrund

Att växa upp och förflytta fokus mellan den barn- och ungdomscentrerade världen till vuxenvärlden är en långsam process som ofta upplevs mer eller mindre svår för de flesta ungdomar oavsett om man har en funktionsnedsättning eller inte. De ökade krav som ställs på vuxna, som exempelvis att skaffa eget boende, ha en egen inkomst, bilda familj är något som kan upplevas som en oroande uppgift och en tuff utmaning (Föreningen Sveriges habiliteringschefer, 2007). I det Nationella habiliteringsprogrammet för att understödja övergången från barn till vuxen beskriver man att ungdomar med en funktionsnedsättning ofta har svårare att hantera sin frigörelseprocess än ungdomar utan funktionsnedsättning. Detta beror dels på att de har ett större behov av ett fungerande samhällsstöd och dels på att de är mer beroende av omgivningen för stöd i vardagliga aktiviteter (ibid.).

En av målsättningarna för Barn- och ungdomshabiliteringens verksamhet i Region Skåne är att på olika sätt stödja ungdomars övergång eller transition från barn till vuxna. Hur denna process lyckas beror på hur individerna bemöts och hur alla inblandade ser på övergången till vuxenlivet (RBU, 2005). Enligt styrande måldokument ska Barn- och ungdomshabiliteringen öka meningsfullheten i insatserna och främja hälsa genom att utveckla arbetssätt med fokus på autonomi och aktiviteter i vardagen i enlighet med det Nationella habiliteringsprogrammet för att understödja övergången från barn till vuxen. En annan viktig aspekt är ungdomarnas delaktighet. Insatserna som erbjuds ska vara begripliga, hanterbara och meningsfulla för både ungdomarna och deras omgivning. För habiliteringspersonal som arbetar med barn och ungdomar är det viktigt att man arbetar enligt ett arbetssätt som stödjer transitionsprocessen. Vid *Bloorview Kids Rehab* i Kanada har man utvecklat ett material som bygger på fem olika områden som är centrala för ungdomars transition. Detta har omarbetats till svenska förhållanden och resulterat i materialet *Jag gör så att det händer* (Landstinget i Uppsala län & RBU, 2007).

Erfarenheterna inom Barn- och ungdomshabiliteringen visar att insatser får bäst effekt om de är intensiva, målinriktade och tidsbegränsade (FoU-rapport 4/2011). Det kan emellertid vara svårt att få ungdomar att delta i insatser med ett sådant upplägg under pågående skoltermin bland annat på grund av skolarbete och andra aktiviteter. För att kunna erbjuda ett stöd för ungdomarnas transition krävs alternativa former av insatser.

Syfte

Syftet med projektet är att prova om habiliteringsinsatsen Framåt Marsch kan bidra till att nå ungdomar och därmed fungera som ett stöd i övergången från barn till vuxen. Dessutom undersöks om det finns en positiv effekt av att blanda ungdomar med olika funktionsnedsättningar i denna typ av intervention där mycket handlar om att diskutera tillsammans i grupper.

Målsättningen är att kursen ska inspirera ungdomarna till självständighet, ge kunskap samt erbjuda verktyg för att föra sin egen talan och göra egna val. En ambition är även att utforma en kursplan så att insatsen ska kunna implementeras på andra enheter inom Barn- och ungdomshabiliteringen i Region Skåne.

Metod

I arbete med barn och ungdomar är det av stor vikt att både barn/ungdomar och föräldrar är med och är delaktiga i interventionsprocessen. Som förälder har man stor kunskap om sitt barn och om hur vardagen fungerar för det individuella barnet, kunskap som de professionella saknar. Det är viktigt att ett samarbete som möter ungdomen och familjens behov finns mellan ungdom/förälder och de yrkesverksamma (Adolfsson & Resare, 2000).

En viktig aspekt i projektet var att ungdomarna själva hade en önskan och kunde beskriva ett behov av att delta i gruppen. En annan var att ett parallellt föräldraskap utformades, som innebar att föräldrarna skulle delta och vara aktiva, men mer vid sidan av. Praktiskt innebar det att de skulle delta i en informationskväll, vara insatta i arbetsmaterialet och jobba tillsammans med sin ungdom mellan träffarna. Detta genom att dels diskutera med sin ungdom angående det som har tagits upp under sommarkursen samt under de efterföljande tematräffarna och dels stötta sin ungdom i praktiska moment och i aktiviteter som ungdomarna själva upptäckt där det fanns något de ville förändra, något de ville utföra för att nå en ökad självständighet och förberedelse inför vuxenlivet.

I projektets början tillsattes en referensgrupp med fyra unga vuxna med egen funktionsnedsättning samt erfarenhet av Barn- och ungdomshabiliteringen. Personerna hade olika diagnoser däribland ryggmärgsbråck, Duchennes muskeldystrofi, Aspergers syndrom och Cerebral pares, vilket innebar att det i denna grupp fanns erfarenhet och kunskap om att leva som tonåring och ung vuxen med både kognitiva och motoriska funktionsnedsättningar i sin vardag. De hade samtliga flyttat hemifrån, men vissa av dem hade stöd av hemtjänst eller assistenter för att klara vardagen.

Syftet med att tillsätta denna referensgrupp var att få en diskussionspart och en bredare kompetens med verklighetsförankring knuten till projektet. Projektledarnas kontakt med referensgruppen skedde till största del i grupp i någon av referensgruppsdeltagarnas hem, men en av deltagarna deltog via mail. Inom ramen för projektet hade vi fyra träffar tillsammans med referensgruppen. Referensgruppen fungerade även som en diskussionspart för att utveckla bland annat kursens upplägg och innehåll, exempelvis genom att ge synpunkter på det arbetsmaterial som kursen utgår ifrån. Gruppen kom även med synpunkter gällande layout och utformning av hela konceptet från sommarkursveckan till efterföljande gruppträffar och det var en av referenspersonerna som gav namnförslaget "Framåt Marsch" på projektet, vilket alla tyckte var ett passande namn.

Beskrivning av insatsen

I habiliteringsinsatsen ingick en informationsträff för föräldrarna, en intensiv sommarvecka och fem efterföljande gruppträffar för ungdomarna samt ett individuellt uppföljande möte.

Inför habiliteringsinsatsen skickades ett personligt brev hem till alla ungdomar där de erbjöds att delta i insatsen och ett brev till föräldrarna. I ungdomarnas brev beskrevs kursveckans innehåll, planerade aktiviteter och tänkta diskussionsämnen. Tanken med att skicka ett personligt brev var att ungdomarna skulle erbjudas möjlighet ta ställning till att delta eller inte. Det är vanligt att ungdomar

upplever sig som ett objekt i dessa sammanhang istället för en självklar aktiv part i interventionsprocessen (Ringström, 1999). I brevet till föräldrarna beskrevs projektet och insatsen Framåt Marsch mer detaljerat; syftet med projektet, datum/tider, kostnad och tid för en informationsträff.

Alla föräldrar till de ungdomar som tackat ja till att delta bjöds in till en informationsträff ca tre veckor innan sommarkursens start. Syftet med informationsträffen var att förtydliga tanken bakom insatsen, informera om praktiska detaljer samt lyfta vikten av föräldrarnas engagemang och stöd till ungdomarna under hela insatsen. Informationsträffen skulle även erbjuda föräldrarna möjlighet till erfarenhetsutbyte samt tips om hur de kan stötta sina ungdomar i de situationer och uppgifter som eventuellt kunde uppstå under kursens gång. Vi ville dessutom uppmuntra till att ungdomarna själv skulle klara av att ta sig till och från kursen, exempelvis cykla, åka buss, sjukresa eller färdtjänst. Denna kväll ställdes emellertid in på grund av att endast en förälder hade anmält sig. Det framkom senare att flera föräldrar hade tolkat inbjudan som om de automatiskt var anmälda till informationskvällen när ungdomarna anmält sig. I och med detta fick vi inte den kontakt med föräldrarna som det var tänkt. Föräldrarpåret begränsades vilket påverkade insatsen i sin helhet. Föräldrarna har en viktig roll i ungdomarnas självständighetsutveckling och behöver stöd för att våga ”släppa taget”. I samband med ett uppföljande individuellt möte, framkom att föräldrarna inte visste vad som gjorts under kursen och träffarna eftersom ungdomarna inte berättat så mycket där hemma.

Den intensiva sommarveckan startade en tisdag, gjorde uppehåll för helg och avslutades på måndagen. Varje dag var strukturerad utifrån samma rutiner och tydliga yttre ramar fanns under hela veckan. Varje dag startades vid samma tidpunkt och i samma lokal med samling. Vid varje samling gick vi igenom dagens schema med de olika aktiviteterna både muntligt och med bildschema med text på. Den aktuella dagens schema fanns även upphängt på en central plats. Det fanns en brevlåda uppsatt där man anonymt, om man ville, kunde lägga tips, idéer eller om man hade något man ville delge gruppen eller ledarna, men som man inte ville säga högt. Vi hade även en gruppindelning som var förutbestämmd av oss kursledare och den var samma under hela veckan. Under veckans gång hade kursledarna hjälp av ytterligare en vuxen, som härfter kommer att kallas för ”hjälpledare” och som främst bistod vid praktiska aktiviteter. Under kursveckan deltog representanter för olika yrkeskategorier beroende på ämnet för dagen. En dag deltog även två personer som är engagerade i projektet *Unga Mentorer*, där syftet är att barn och ungdomar med stöd av en mentor ska bli bättre rustade att möta vuxenlivet samtidigt som mentorn utvecklas och blir tryggare i sin vuxenroll. Varje dag avslutades efter en samling och utvärdering.

Materialet ”Jag gör så att det händer” ger vägledning och exempel på aktiviteter samt tips och idéer på olika strategier för att kunna förändra något i sin vardag. Syftet med materialet är att man som tonåring med rörelsehinder ska börja ta ett större ansvar för sitt vuxenblivande och då ska arbetsmaterialet fungera som ett stöd för den enskilde ungdomen. Arbetsmaterialet utgörs av böcker som är uppbyggda kring fem olika teman: 1) Allt om dig själv, 2) Hemma, 3) I skolan, 4) Livet på din hemort, och 5) Vänskap och relationer. I varje temabok finns förslag till ämnen och aktiviteter samt tillhörande arbetsuppgifter.

Under sommarveckan användes den första temaboken ”Allt om dig själv”. Den är den mest grundläggande av de fem böckerna och ska ses som en startpunkt för att själv kunna vara med och förbereda sig inför vuxenblivandet. I temabok 1 ligger tyngdpunkten på att man ska lära känna sig själv. Man jobbar kring sin *personlighet* (exempelvis sina intressen, styrkor, behov och sin självkänsla), sin *funktionsnedsättning* och sina *medicinska behov* (exempelvis att få ökad kunskap om sin egen diagnos, sin medicinska historia) samt med att *ta kommandot i sitt liv* (exempelvis ta ställning och göra egna val).

Med anledning av att ungdomarna i gruppen hade olika funktionsnedsättningar valde vi att anpassa materialet så att det skulle kunna passa alla. Många uppgifter gjordes om till diskussionsfrågor som diskuterades i både hel- och smågrupp. Alla dagar under sommarveckan innehöll praktiska aktiviteter i form av matlagning och bakning samt någon rolig lekaktivitet. Ett recepthäfte utformades av kursledarna där stor vikt lades på tydlighet och enkelhet. Deltagarna fick efter kursens avslut ta med sig recepthäftet hem.

Vid höstterminens start fortsatte insatsen med samma grupp ungdomar med träffar vid fem tillfällen för att arbeta vidare med de resterande temaböckerna (2-5). Tanken med dessa efterföljande gruppträffar var att ge ungdomarna ytterligare tid, kunskap och förståelse för sina egna möjligheter att påverka sitt vuxenblivande samt att behålla gruppkänslan som under sommarveckan hade byggts upp. Insatsen i sin helhet finns beskriven i en kursplan som utarbetats inom ramen för projektet (Bilaga 1).

Efter de fem gruppträffarna genomfördes ett uppföljande individuellt möte med varje ungdom och dennes förälder. Vid mötet användes COPM (Canadian Occupational Performance Measure) som är ett bedömningsinstrument för att identifiera problem med utförande av aktivitet, betydelse och resultat. Som utgångspunkt fanns sådant som kommit fram under insatsens gång och som de själva uttryckt att de upplevt som svårt, jobbigt, ville bli bättre på eller ville förändra. Tanken var att planera ungdomens fortsatta habilitering och sätta mål för att stödja transitionen. Föräldern fanns med för att kunna vara delaktig i planen för hur man skulle jobba vidare med ungdomens mål och därmed öka förutsättningarna för föräldrarna att stödja ungdomens transition.

Deltagare

Tidig vår 2011 presenterades upplägget för medarbetare inom Barn- och ungdomshabiliteringen i Hässleholm. 26 ungdomar i åldrarna 13-16 år, det vill säga högstadieungdomar, bjöds in. Utav dessa 26 tackade 10 ungdomar ja. I samråd med medarbetare i teamet valdes åtta ungdomar ut till att delta. Valet av ungdomar baserades på att gruppen skulle innehålla ungdomar med blandade diagnoser och att gruppdynamiken skulle få bästa förutsättningar samt utifrån de behov som tidigare diskuterats i den enskildes habiliteringsplanering. Dagen före kursstart valde en av deltagarna att hoppa av eftersom han inte själv valt att anmäla sig utan det var föräldern som ville att han skulle delta. Med anledning av detta bjöds ytterligare en ungdom in som tackade ja till att delta.

Vid kursstart bestod gruppen av fyra tjejer och fyra killar. Tre av deltagarna var 14 år, en var 15, tre var 16 och en var 17. Fyra av ungdomarna hade diagnos inom det neuropsykiatriska området, två rörelsehinder och två lindrig utvecklingsstörning.

Första dagen valde en av ungdomarna att hoppa av kursen på grund av sjukdom samt på grund av en känsla att gruppen var för stor för att delta aktivt i. Under sommarveckan deltog alltså sju ungdomar.

Etiska överväganden

Som nämndes ovan var det en grundförutsättning för insatsen att ungdomarna själva ville delta. Det fanns alltså en frivillighet i att delta i kursen och ungdomarna kunde när som helst under kursens gång välja att avsluta sitt deltagande. Det bedömdes inte finnas några risker för ungdomarna att delta i kursen och de gick inte miste om någon alternativ insats för att de valde eller inte valde att delta i Framåt Marsch. Deltagarna är anonyma i rapporten och deras kommentarer och svar på utvärderingsinstrumenten har avidentifierats.

Materialinsamling

Under sommarveckan utvärderades insatsen dagligen. Ungdomarna fick ta ställning till hur de upplevt dagens olika moment genom att placera sig på olika platser i rummet (ja, nej, vet inte) eller markera med hjälp av VAS (Visuell Analog Skala).

Ungdomarna fick efter den intensiva veckan samt efter hela insatsen Framåt Marsch fylla i ett frågeformulär om insatsen (Bilaga 2 och 3). Några av ungdomarna behövde stöttning av oss ledare i hur de skulle fylla i enkäten och ville gärna ha hjälp med att skriva eller läsa vad det stod, några gjorde hela enkäten självständigt. Svartalternativens format skilde sig åt i de två formulärens och det visade sig att den avslutande utvärderingen var lättast för ungdomarna att besvara. Resultaten baseras därför främst på denna.

Under sommarveckan och de efterföljande gruppträffarna fördes anteckningar om vad var och en av ungdomarna svarade på respektive utvärdering. Kursledarna har även fört dagboksanteckningar över sådant som ungdomarna sagt utanför utvärderingen, deras reflektioner samt kursledarnas egna tankar och idéer om upplägget.

Analys

Resultaten grundar sig på en analys och sammanvägning av de olika material för utvärdering som använts under kursen, diskussioner samt reflektioner av både ungdomar och kursledare. Stor vikt läggs vid de kommentarer ungdomarna skrev i slututvärderingen av insatsen.

Resultat och diskussion

Syftet med projektet var att prova om habiliteringsinsatsen Framåt Marsch kan bidra till att nå ungdomar och därmed fungera som ett stöd i övergången från barn till vuxen. Habiliteringsinsatsen genomfördes på försök för en grupp ungdomar med olika funktionsnedsättningar för att se om detta hade positiv effekt. Målsättningen var att inspirera ungdomarna till självständighet, ge kunskap och erbjuda verktyg för att föra sin egen talan och göra egna val. Resultaten redovisas och diskuteras i olika avsnitt; *Sommarkurs för att nå ungdomarna, Olika funktionsnedsättningar – gemensamma utmaningar, Material och diskussioner, Möte med unga vuxna, Att träna självständighet och samarbete genom praktiska övningar, Kunskap om diagnos samt Nya mål.*

Sommarkurs för att nå ungdomarna

Det kan konstateras att ungdomarna visade ett stort intresse för att delta i habiliteringsinsatsen Framåt Marsch. Alla utom en av ungdomarna uttryckte både med ord och med kroppsspråk att de kände glädje över att delta. Samtliga ungdomar deltog aktivt i alla moment under kursens gång. De sökte även kontakt med varandra utanför kursen, då via sociala medier som Facebook eller genom att byta mobilnummer med varandra.

En viktig aspekt som var tydligt under hela processen är att ungdomarna måste se nyttan med att delta, att själva vilja och kunna beskriva syftet med kursen. Detta visade sig tydligt dels genom att en ungdom hoppade av redan innan kursstart då denne själv fick möjlighet att ta ställning i samtal med kursledare och dels genom att en annan ungdom uttryckte att han inte var där av fri vilja utan kände sig tvingad dit av sin förälder. Denna ungdom deltog under hela veckan, men var delvis negativt inställd och gav ibland negativa kommentarer. Efter kursen valde deltagaren att hoppa av och avstod från att delta i de efterföljande gruppträffarna.

Tanken att öka närvarofrekvensen genom att förlägga kursen på sommarlovet visade sig riktig. En hundraprocentig närvaro där alla deltog vid alla tillfällen under sommarveckan bekräftar detta. Däremot var det en viss frånvaro under de efterföljande gruppträffarna.

Tabell 1. Ungdomarnas deltagande vid de uppföljande gruppträffarna

Deltog	Gruppträff 1	Gruppträff 2	Gruppträff 3	Gruppträff 4	Gruppträff 5
Ja	4	5	5	4	3
Nej	2	1	1	2	3

Frånvaron gällde olika personer och hade varierande orsaker, som exempelvis sjukdom och taxiresor som inte fungerat. En bidragande faktor kan vara att ungdomarna går i skolan, är mer trötta och har fler pågående fritidsaktiviteter under terminerna. Det finns inget som tyder på att ämnet för respektive gruppträff har haft betydelse för den ökade frånvaron under hösten. Däremot kan man tänka sig att ämnena inte var tillräckligt lockande för vissa av ungdomarna för att orka delta aktivt i gruppen efter avslutad skoldag.

Frågeformuläret visade att ungdomarna upplevde det positivt att ha kursen på sommarlovet eftersom de inte hade alla "måsten" från skolan att ta hänsyn till då. De fick något att göra istället för att bara vara hemma, men de tyckte att de fick gå upp för tidigt på morgonen. En upplevde det nästan som ett krav att komma. Några tyckte att kursen kunde ha hållit på i fler dagar, men merparten var nöjda med fem dagar och tyckte det var bra med uppehåll över helgen. Här skiljer sig kursledarnas upplevelse från ungdomarnas. Kursen hade kunnat koncentreras till fyra dagar i följd utan att innehållet skulle bli lidande. Ungdomarna var överens om att det var givande att träffas igen under hösten. En förbättring av insatsen skulle kunna vara att ha tätare gruppträffar, dels för att det gick för lång tid mellan gångerna så att ungdomarna hann glömma bort vad som diskuterats vid föregående tillfälle och dels ur ett gruppdynamiskt perspektiv, att vi som ledare ska kunna hålla kvar den röda tråden i gruppen mellan gångerna.

Som övergripande och viktigt resultat av utvärderingen kan konstateras att de flesta av ungdomarna skulle kunna tänka sig att delta i Framåt Marsch en gång till.

Olika funktionsnedsättningar – gemensamma utmaningar

En annan tanke var att det kunde ge positiva effekter om de deltagande ungdomarna hade olika funktionsnedsättningar. Det kan konstateras att det fungerade mycket bra. Ungdomarna upptäckte under veckans gång att trots att de hade olika funktionsnedsättningar så kunde deras svårigheter i vardagen vara väldigt lika. Några svårigheter som de själva upptäckte att de hade gemensamt var exempelvis problem inom det kognitiva området "att komma ihåg". Dessa problem var en bidragande faktor till att de alla var beroende av stöd på olika sätt i sin vardag. En annan viktig aspekt som de kom fram till var att de hade förmågan att faktiskt kunna göra fler vardagliga aktiviteter mer självständigt än vad de gjorde, men att de ibland "utnyttjade situationen" och lade över ansvaret på någon annan. De delade med sig av sina kunskaper kring vad de kunde och också utförde. Gav varandra tips och idéer på hur man kan lösa olika dilemman i vardagen. Sådär uttryckte några deltagare sig.

"Jag bestämmer allt därhemma, maten, hur mitt rum ska vara. Det är bara för att jag inte ska få utbrott. Det händer ofta att någon i familjen gör saker åt mig som jag egentligen kan göra själv."

"Det är ofta mina föräldrar gör saker som jag egentligen kan själv. Ibland blir jag sur och går därifrån och ibland låter jag det bara vara"

"Jag har aldrig städad mitt rum själv. Det gör mamma."

Kursledaren: *"Skulle du kunna städa något själv?"*

"Ja det skulle jag. Skulle kunna plocka undan sådant som jag når".

Ungdomarna uttryckte att de vill bli accepterade och uppfattas som vuxna mer än som barn och att omgivningen ska lyssna på vad de säger, men också uppmuntra dem till att utföra mer vardagliga aktiviteter självständigt. Att ungdomarna ska ta egenansvar för att göra saker som de skulle kunna göra själv var ett ständigt återkommande ämne under diskussionerna. Diskussioner kring att de ibland vill bli

behandlade som om de vore vuxna och ibland som barn fördes ofta. Detta var även något som föräldrarna tog upp som en svårighet som de gärna ville ha stöd från habiliteringen i var och hur man ska dra gränser för vad ungdomen kan klara.

Material och diskussioner

Arbetsböckerna till materialet "Jag gör så att det händer" användes inte i den utsträckning som var tänkt från början. Ungdomarna var överens om att de inte ville jobba mer med temaböckerna, eftersom de upplevde att det var mycket att läsa, att texten var tråkig och svår att förstå. Såhär uttryckte sig ungdomarna om materialet.

"Det är jobbigt att läsa i boken."

"Böckerna var tråkiga, men ämnena vi pratade om var ok."

"Jag hade läst lite innan och när vi pratade kom jag på många frågor."

En metod som användes istället för texten och övningarna var så kallade tankekartor; att lista problem och lösningar till respektive ämne utifrån ungdomarnas egna erfarenheter och förslag.

Det visade sig även att de olika ämnen/uppgifter som fanns i böckerna var uppskattade och materialet var på så sätt till nytta som en utgångspunkt i planeringen och upplägget av kursen, där det gav en plattform att stå på. Ska materialet användas fullt ut kan det vara en fördel om ungdomarna är lite äldre, har en god kognitiv förmåga samt om mer tid avsätts.

Materialet var ett viktigt underlag för diskussioner kring olika teman. Ungdomarna uppskattade detta framför individuellt arbete med temaböckerna, men det var några som till en början kände en osäkerhet inför diskussionerna. Av den anledningen delades gruppen in i två mindre grupper vid vissa aktiviteter/diskussioner (ex. vissa givna ämnen, när de skulle baka och laga mat), vilket upplevdes som en förbättring för ungdomarna. Diskussionerna blev förmodligen därmed även mer levande och givande än vad de blivit i helgrupp. Såhär uttryckte sig ungdomarna om diskussionerna i grupp.

"Jag är egentligen folkskygg men här var det lättare att prata."

"Jag gillade det inte först men sen gick det bra."

"Vi har snackat mycket"

Oavsett funktionsnedsättning kunde ungdomarna identifiera svårigheter som att prata inför en grupp, att orka hålla koncentrationen uppe, att lyssna på andra mm. Vuxenstöd behövdes ibland för att få igång diskussionerna och hålla dem levande. En metod var att "kasta ut" ett påstående som de fick diskutera tillsammans eller att få igång diskussionen genom att fråga en av ungdomarna: Hur brukar du göra?

Under höstens gruppträffar handlade diskussionerna i stor utsträckning om hygien, städning, inköp, men även om att vara som andra, att delta i vardagliga sysslor och att vara ute i sammanhang där andra ungdomar finns t.ex. bio och skoldisco. Skola, relationer och framtidsplaner var viktiga ämnen. Genomgående i dessa diskussioner var att ungdomarna ofta kände sig behandlade som om de vore yngre än vad de är av sina föräldrar. Några tyckte till och med att de behandlades som yngre än sina yngre syskon och att de yngre syskonen inte hade lika stränga regler kring att gå och lägga sig eller gå på bio som de. En annan vinkling är att de i vissa situationer utnyttjade detta till sin fördel för att slippa vissa tråkiga vardagliga sysslor. Ungdomarna kunde själva se att det fanns saker som kunde förändras i hemmet både praktiskt och förhållningsmässigt för att öka deras självständighet och delaktighet med familj och kompisar. Det kan exempelvis vara viktigt att förmedla till föräldrarna att dessa ungdomar precis som andra behöver träna på sådant som att våga ringa till kompisar.

Möte med unga vuxna

Något som samtliga ungdomar upplevde som positivt under kursen var att träffa unga vuxna med egen funktionsnedsättning. De fick möjlighet att ställa frågor utifrån sina tankar och funderingar. Ungdomarna återkom, under resterande gruppträffar, ofta till det som de unga vuxna delgett dem. Det upplevdes som värdefullt att träffa någon som gått igenom den fas ungdomarna själv befinner sig i och att få höra hur de löste problemen längs vägen. Att få höra att vissa saker inte förändras bara för att man flyttar hemifrån utan att man själv behöver jobba med det gjorde starkt intryck på ungdomarna. Sådär reflekterade ungdomarna kring de unga vuxna som kom på besök.

”Man fick se att det gått bra för dom och att dom klarar sig själva.”

”Man får hopp när man vet att dom klarade det. Man vet att man inte är ensam.”

”Intressant att höra hur dom löser olika problem.”

”Man fick inspiration. Innan visste jag inte hur jag skulle göra i olika situationer, nu ser jag – kan dom, kan jag.”

Att unga vuxna med egna funktionsnedsättningar kunde delta aktivt under kursveckan var ovärderligt för insatsen. De har erfarenheter och kunskaper som kan möta ungdomarnas funderingar på ett plan som vi utan egen erfarenhet av att ha en funktionsnedsättning inte kan motsvara. De unga vuxna som kom är även engagerade i *Unga Mentorer* projektet och hade en presentation av vad det projektet handlar om. De ungdomar som deltog tyckte det var väldigt intressant och några uttryckte att de gärna ville veta mer om det och att de skulle vilja ha en mentor.

Att träna självständighet och samarbete genom praktiska övningar

De praktiska momenten upplevdes som bra av de flesta ungdomarna. De tyckte att det var bra att få träna på att lösa uppgifter praktiskt. De fick exempelvis träna på att ringa och boka/avboka tider, ringa och beställa mat, göra beställning över disk, köpa tågbiljett och åka tåg, ringa hem till en kompis, men även sådant som att prova på att baka och laga mat efter recept. För några av ungdomarna var detta första gången de provade på vissa av dessa aktiviteter.

Flera av ungdomarna upplevde frustration i de olika praktiska momenten, att utsetta sig för nya saker man tidigare aldrig gjort själv upplevdes i stunden som jobbigt, men i efterhand stärktes ungdomarna av övningarna. Några uttryckte att de gärna skulle vilja göra vissa saker hemma, men att de inte fick för föräldrarna. När föräldrarna i efterhand konfronterades med detta visade det sig att det var saker som de inte trodde att deras ungdom ville göra själv eller skulle klara av att göra själv. Så här uttrycker sig ungdomarna om sådant som de tycker är svårt och vad de har lärt sig.

”Jag är rädd att jag ska säga fel till folk när jag ringer.”

”Det var svårt att ringa för jag hade aldrig själv ringt och beställt pizza innan.”

”Jag svarar inte i telefonen om någon annan är hemma.”

”Tyckte att det var tråkigt att laga mat innan.”

”Jag har blivit bättre på att samarbeta.”

Även att göra sakerna tillsammans och samarbeta var en viktig del av övningarna. Flera av ungdomarna uttryckte förvåning över att de trivdes så bra med att jobba tillsammans i grupp.

”Jag fattar inte detta, jag hatar så här stora grupper, men här går det jättebra.”

”Jag tycker verkligen inte om stora grupper med nya människor jag heller, men det här är jättebra.”

När det gällde de praktiska momenten var ungdomarna dock överens om att det var skönt att vara i mindre grupper.

Framåt Marsch hade även positiv social effekt. Ungdomarna uttryckte att de genom insatsen träffat nya kompisar och att de lärt sig hur man får vänner. Varje dag under sommarkursen hade vi på en av rasterna en gemensam rastaktivitet.

Det upplevdes som bra då de tillsammans skulle samarbeta kring olika aktiviteter. Sådär uttryckte sig ungdomarna kring vänskap.

”Jag har lärt mig hur det är att ha en vän och hur man får nya vänner.”

”Nu vet jag att jag inte är ensam.”

”Jag har blivit vän med alla på Facebook.”

”Det är roligt att få många nya vänner, kanske vänner för livet.”

För många var känslan av att vara med i ett sammanhang och känslan av att ha skaffat egna kompisar väldigt betydelsefull.

Kunskap om diagnos

För några av ungdomarna var det under Framåt Marsch som de fick kunskap om vad deras diagnos heter och vad den beror på. En av ungdomarna fick veta att han hade mer än en diagnos. Ingen av dem hade besökt läkare eller sjuksköterska utan vuxen före kursen. Några av ungdomarna tyckte att det skulle bli jobbigt att träffa läkaren och sjuksköterskan själva, de var nervösa och visste inte riktigt om de ville göra det. Alla utom en ungdom tog dock mod till sig och träffade dem. När de kom tillbaka efter besöket var de alla nöjda och berättade stolt för varandra om besöket, om de frågor de ställt och de svar de fått. Sådär uttryckte sig ungdomarna om besöket hos läkaren/sjuksköterskan.

”Åh, det var inte alls läskigt som jag trodde. Jag har ju träffat honom så många gånger med mina föräldrar.”

”Jag hade nästan precis fått min diagnos så det var bra att träffa doktorn.”

”Jag vet mer vad som händer i kroppen nu.”

”Jag visste inte att min sjukdom hette så.”

Ungdomarna beskrev även att läkaren hade förklarat på ett sätt så att det blev begripligt, t.ex. genom att rita bilder, skriva ner diagnosnamnet och svåra ord som hör till. Detta blev ett uppvakningsögonblick för några av ungdomarna, men även för oss som kursledare. Det var tydligt att de kände sig stärkta och stolta när de kom tillbaka från besöket. Detta visar att det är av stor vikt att ungdomarna får möjlighet till ett eget möte med sin läkare. Tyvärr skrev varken ungdomen, läkaren eller sjuksköterskan ner svaren på ungdomarnas frågor, vilket gör det svårt för ungdomarna att i efterhand komma ihåg vad de sagt. Detta skulle kunna lösas genom att någon annan person tog anteckningar. Det hade gjort det lättare att gå tillbaka till frågorna och jobba vidare med dem.

Nya mål

Något som blev ett viktigt resultat av Framåt Marsch var de nya mål som ungdomarna efter insatsen satte via COPM. Med utgångspunkt i sådant som framkommit under insatsen gick det att formulera tydliga och väl genomtänkta mål. Målen visar att ungdomarna blivit medvetna om hur de kan utvecklas för att bli

mer självständiga och ger en tydlig bild av de tankeprocesser som satts igång av insatsen. För en av ungdomarna resulterade mötet i att ungdomen i samråd med sin förälder kom fram till att avsluta kontakten med habiliteringen då de inte såg något behov av våra insatser längre. De andra ungdomarnas mål återgavs till respektive arbetslag som la upp en handlingsplan för vidare arbete mot målet.

Mål som ungdomarna satte upp efter Framåt Marsch via COPM:

- Jag vill lära mig mer om min funktionsnedsättning.
- Träna på att ringa till människor jag inte känner så väl.
- Jobba på att komma ihåg saker så att mamma inte behöver påminna mig.
- Träna på att bli mer självständig när det gäller min hygien och min medicin
- Gå på bio med en kompis.
- Ta mer ansvar för sådant jag kan hjälpa till med hemma.
- Träna på att våga be om hjälp av andra än mamma.
- Träna på att beställa mat till mig och min ledsagare.

Slutsatser

Konceptet att förlägga en intensiv del av insatsen till sommaren och en uppföljande del med gruppträffar under hösten visade sig vara positivt för att nå ungdomarna. Det fanns även tydliga fördelar med att blanda ungdomar med olika funktionsnedsättningar. Gruppen kunde dra paralleller till varandra och ge varandra tips på olika lösningar, men främst känna att det finns fler som upplever samma saker som de själva. Även de unga vuxnas föreläsning bidrog till att ungdomarna blev medvetna om sina möjligheter. Besöket hos läkaren där ungdomarna får kunskap om sin funktionsnedsättning uppskattades och gav nya insikter. De praktiska övningarna i Framåt Marsch var utvecklande specifikt för ungdomarna och trots initial osäkerhet kände de sig efteråt stärkta av övningarna. Utvärderingen visar att ungdomarna under kursens gång fick många insikter om hur de själv aktivt kan arbeta för att bli mer självständiga.

När det gäller materialet visade insatsen att det behövde anpassas utifrån de individer som deltar i kursen, men fungerar bra som en utgångspunkt till kursens innehåll och som stöd för kursledarna. En viktig aspekt är att insatsen kompletteras med ett föräldraspår. Det är även viktigt att de nya mål som sätts efter insatsen fångas upp av habiliteringsteamet kring ungdomen och föräldrarna så att alla arbetar mot samma mål. Resultaten visar att Framåt Marsch är en insats som ger goda förutsättningar för en realistisk och målinriktad habiliteringsplanering för ungdomens transition. Den bidrar därmed till ökad självständighet och stödjer ungdomens vuxenblivande.

Implementering

Framåt Marsch är en habiliteringsinsats som framöver ska erbjudas alla ungdomar inom Barn- och ungdomshabiliteringen i Region Skåne. Därför är det viktigt att fortsätta utveckla innehållet i habiliteringsinsatsen samt likaså diskutera hur utvärderingen framöver ska göras för att få fram ungdomars och föräldrars upplevelse av nytta, nöjdhet och delaktighet. Intresset för Framåt Marsch är stort regionalt och även nationellt efter presentation vid 2012 års Kvalitetsdagar för svensk barn- och ungdomshabilitering i Umeå. Barn- och ungdomshabiliteringens ledningsgrupp informerades i augusti 2012 och därefter arbetsterapeuterna vid en regional yrkesträff i november. Spridningen av resultat och erfarenheter fortsätter genom presentationer på Barn- och ungdomshabiliteringens olika enheter i regionen.

Under 2012 introducerades materialet ”Inför vuxenlivet” som en del i Framåt Marsch för att tydliggöra övergången mot vuxenlivet. Inom förvaltningen finns en ambition att övergången från Barn- och ungdomshabilitering till Vuxenhabilitering ska upplevas sömlös för den enskilde brukaren. Framåt Marsch kan ses som en del i ett koncept, en röd tråd, som startas upp i tidiga tonår inom Barn- och ungdomshabiliteringen för att sedan fortsätta över i Vuxenhabiliteringens verksamhet.

Referenser

Adolfsson, M. & Resare, E. (2000). *Samarbete en förutsättning. Hur utvecklas ett gott samarbete mellan habiliteringssjukgymnast och förälder till barn med rörelsehinder?* Västerås: Mälardalens Högskola.

Föreningen Sveriges habiliteringschefer (2007). *Nationellt habiliteringsprogram*. <http://www.habiliteringschefer.se> Uppgift hämtad: 2011-10-08.

FoU-rapport 4/2011 *Tidsbegränsade, intensiva, fokuserade, målinriktade och nätverksbaserade insatser på Barn- och ungdomshabiliteringen i Region Skåne. CI, COPE, Hanen, IBT och TIF i ett föräldra- och personalperspektiv*. Av C. Smyth. FoU-enheten, Habilitering & Hjälpmedel, Region Skåne.

Landstinget i Uppsala län & RBU (2007) *Ge mig vingar som bär – om transitionsprocessen mot vuxenlivet*. Slutrapport 2007/071 till Allmänna arvsfonden.

RBU (Riksförbundet för rörelsehindrade barn och ungdomar) (2005). *Transition – om övergången från tonår till vuxenliv*.

Ringström, U. (1999). *Kroppen som framtidsprojekt. Unga CP-skadades upplevelser av habilitering*. FoU-rapport 99-10. Omsorgsverksamheten Stockholm läns landsting.

Kursplan

Intensivveckan under sommaren

DAG 1

Syftet med dag ett var framförallt att gruppen skulle få en möjlighet att lära känna varandra, att börja skapa en gruppdynamik. Ledarna började med att presentera sig själva gick därefter igenom hur veckan skulle se ut i stora drag och att vi alltid skulle samlas och avsluta tillsammans i samma rum. Därefter fick ungdomarna själva presentera sig utifrån givna förslag som till exempel ”säg något du tycker är roligt att göra”. Under dagen hade vi andra praktiska aktiviteter för att stärka gruppkänslan. Ungdomarna fick tillsammans laga lunch och baka. Dessutom lade vi in ”lära känna” lekar samt andra typer av lekaktiviteter t.ex. ”håll ägget uppe” och kubb. Arbetsmaterialet introducerades och ungdomarna fick möjlighet att dekorera sin anteckningsbok samt göra vissa uppgifter.

Samling:

Presentationsrunda och visning av lokaler.

Presentation om arbetsmaterialet ”Jag gör så att det händer”. Materialet dvs. varsitt häfte med 5 temaböcker samt en skrivbok delas ut till varje ungdom. Djupare information om tema 1. ”Allt om dig själv”

Frukost:

Dukades alltid fram tillsammans och innehöll alltid samma varor.

Grupparbete:

Grupp 1. Lagar tillsammans med ”hjälpledare” lunch efter ett tydligt recept och dukar till alla.

Grupp 2. Indelades i två mindre grupper som tillsammans med varsin ledare arbetar med uppgifter ur arbetsmaterialet och skriver ner i sin arbetsbok om sin personlighet text egenskaper, vad gör mig glad/arg/ledsen? Ämnena diskuterades sedan i dessa mindre grupper.

Lunch:

Lunchen åt vi alla tillsammans och efter en kort paus där var och en fick göra vad de ville samlades vi igen för en gemensam lek och en samarbetsövning.

Grupparbete:

Grupp 2. Bakar tillsammans med ”hjälpledare” efter ett tydligt recept och dukar till eftermiddagsfikat

Grupp 1. Gör vad grupp 2 gjorde innan lunch.

Fika:

Gemensam fika med en rolig aktivitet innan avslut/utvärdering.

Under eftermiddagen fick ungdomarna även möjlighet att dekorera sin skrivbok om de så önskade.

Utvärdering/Avslut:

Vi använde oss utav frågor där ungdomen fick ställa sig på olika plaster utifrån det svar de gav. Svartsalternativen var: Ja, Nej eller Vet inte. Först började vi ställa enklare frågor som t.ex. "Är isglass godare än mjukglass?" "Är vintern bättre än sommaren?". Sedan gick vi över till frågor som: "Gick det bra att komma hit?", "Ska det bli kul att komma hit i morgon?", "Var det roligt att laga mat/baka?", "Har du lärt känna någon ny person?" "Har det varit en ansträngande dag?"

Avslutar dagen med att ge kort information om morgondagen och dess innehåll. Samt att kurator är den person som kommer hålla i morgondagens grupparbete. Ungdomarna får i hemuppgift att tänka igenom om de har några frågor som de vill ställa angående sin medicinska bild till läkare och/eller sjuksköterska.

DAG 2

Under dag två var syftet att jobba mer med arbetsboken där tyngdpunkten låg på självkänsla, hur man tänker om sig själv, saker jag gör bra, vänskap och funderingar kring framtiden. Under detta tema hade vi besök av kurator som själv hade planerat upplägget utefter dessa ämnen. Ungdomarna arbetade aktivt genom att tänka ut, skriva ner samt delge varandra sina erfarenheter och sina tankar om framtiden. Ett annat syfte denna dag var att ungdomarna skulle förbereda sig för att kunna ställa frågor muntligt eller skriftligt till en doktor och/eller sjuksköterska som de skulle träffa nästkommande dag.

Samling:

Återkoppling till föregående dag.

Genomgång av dagens schema både muntligt och med bildschema och påminnelse om att kurator kommer närvara och ansvara för dagen grupparbete.

Frukost

Kurator deltar.

Grupparbete:

Grupp 1. Hela gruppen jobbar tillsammans med kuratorn och en av kursledarna. Kuratorn lade upp arbetet dels utifrån det givna arbetsmaterialet men använde även eget material.

Grupp 2. Lagar tillsammans med kursledare lunch efter ett tydligt recept och dukar till alla.

Lunch:

Lunch åt vi tillsammans och efter en kort paus, där var och en fick göra vad de ville, samlades vi igen för en gemensam lek och samarbetsövning.

Grupparbete:

Grupp 1. Bakar tillsammans med kursledare efter ett tydligt recept och dukar till eftermiddagsfikat.

Grupp 2. Gör vad grupp 1 gjorde innan lunch.

Fika:

Kurator deltar under fikapausen och vi avslutar med en rolig aktivitet.

Grupparbete:

Förberedelse inför morgondagens frivilliga besök hos en doktor och/eller en sjuksköterska. Diskuteras i grupp där ungdomarna själv ger varandra tips på vad man skulle kunna fråga om. Alla ges möjlighet till att skriva ner sina frågor.

Utvärdering/Avslut:

Dagens utvärdering sker bland annat med frågor som besvaras på VAS-skala (Visuell analog skala) där skalan går från dåligt till bra. Ungdomarna fick svara på frågor som: ”Vad tycker ni om antal deltagare under kursen?”, ”Vad tycker ni om att vi delar in er i två grupper?”, ”Vad tycker ni om valet av mat?”, ”Hur har ni mått under dagen?” Vi använde oss också av diskussionsfrågor kopplat framförallt till grupparbete under dagen.

Avslutar dagen med att ge kort information om morgondagen och dess innehåll. Informerar om att vi i morgon kommer att få besök av två unga vuxna med egen funktionsnedsättning.

DAG 3

Under dag tre var syftet inriktat på ungdomens funktionsnedsättning och deras medicinska behov. Ungdomarna gavs tillfälle att själva eller med stöd av oss vuxna träffa en läkare och/eller sjuksköterska för att få svar på de frågor de hade förberett dagen innan. Ett annat syfte med dagen var att ge ungdomarna möjlighet till att själva klara av att ringa ett samtal och för att t.ex. beställa mat. Ungdomarna fick träna på att våga, att vara mer förberedda, tänka ut vilka frågor de skulle de kunna förvänta sig att få, vilken information de som beställare behöver upplysa om. Uppgiften var att de skulle välja lunch från en meny och sedan själva få pröva på att ringa och beställa den lunch de ville äta. Under eftermiddagen deltog två unga vuxna från projektet Unga Mentorerna där de berättade om syftet med sitt projekt samt att ungdomarna hade möjlighet att ställa frågor om hur de sett på att vara tonåring med funktionsnedsättning.

Samling:

Återkoppling till föregående dag.

Genomgång av dagens schema både muntligt och med bildschema och påminnelse om att man kommer ges möjlighet att ställa sina frågor till läkare och/eller sjuksköterska samt påminnelse om att två unga personer kommer att delta under dagen. Gemensamt beslut tas om vem av ungdomarna som ska följa med för att hämta mat till lunchen.

Frukost**Grupparbete:**

Ungdomarna går för att ställa sina frågor till läkaren och/eller sjuksköterskan. Får själva välja om de vill gå tillsammans med en kurskompis, kursledare eller själva. Fortsätter sedan att arbeta med arbetsmaterialet för att bland annat förbereda sig inför samt ringa och beställa lunch. Ungdomarna får via en mobiltelefon ringa till en av kursledarna som sitter i ett annat rum och agerar restaurangpersonal.

Lunch:

Äter den beställda maten tillsammans. Representanter från projektet Unga Mentorerna deltar. Efter det samlas vi igen för en gemensam lek och samarbetsövning.

Föreläsning:

Representanter från projektet Unga Mentorers informerar om deras projekt.

Fika:

Vi fikar tillsammans och har därefter en rolig aktivitet där även representanterna från Unga Mentorers deltar.

Utvärdering/Avslut:

Vi använde oss åter utav frågor där ungdomen fick ställa sig på olika plaster utifrån det svar de gav. Svartalternativen var: Ja, Nej eller Vet inte.

Exempel på frågor var: "Är Erik Saade bättre än Danny?", "Har du under kursen lärt känna någon ny person?", "Är pizza godare än kebab?", "Ska det bli spännande att åka på utflykt?"

"Var det givande att få lyssna och få information om Unga Mentorers?"

Dagen avslutas med en kort information om morgondagen och dess innehåll.

Påminnelse om pengar till utflykten om man skulle vilja köpa något. Informerar om att vi även i morgon kommer att få besök av två unga vuxna med egen funktionsnedsättning.

DAG 4

Syftet med dag fyra var att inspirera ungdomarna och ge dem möjlighet att ställa frågor kring frigörelsen från föräldrar och vuxenblivandet och andra viktiga frågor som ungdomarna själva hade. Under denna dag deltog två av referensgruppsdeltagarna. De delgav ungdomarna sina egna erfarenheter kring svårigheter i sitt vuxenblivande och ungdomarna fick ställa frågor. Kursdeltagarna fick även under dagen möjlighet att själva lösa praktiska problem, ta ställning och göra egna val såsom t.ex. att lösa tågbiljett, åka tåg, beställa mat direkt i kassan mm.

Samling:

Återkoppling till gårdagen.

Genomgång av dagens schema både muntligt och med bildschema. Presentation av de två unga/vuxna som kommer att delta under dagen.

Frukost**Grupparbete:**

De båda unga/vuxna berättar om hur det var att växa upp, att vara tonåring och dessutom ha en funktionsnedsättning. Ungdomarna ges möjlighet till att ställa frågor som rör ämnet.

Går till stationen och ungdomarna får köpa sina biljetter. Åker tåg till utflyktsmålet.

Lunch:

Ungdomar skulle idag få pröva på att själva beställa mat på en restaurang. Alla har fått en viss summa de får använda sig utav.

Utflyktsmålet:

Ungdomarna får gå fritt, har en tid att passa för återsamling. Möjlighet finns att handla både souvenirer och godis.

Fika:

Vi fikar tillsammans med medhavd fika.

Utvärdering/Avslut:

Frångår rutinerna. Utvärderar muntligt på tåget. Diskuterar tillsammans om dagens upplevelser. Avslut sker idag utanför habiliteringen.

DAG 5

Syftet med dag fem var att ”knyta ihop” kursveckan, att utvärdera och slutligen att förbereda ungdomarna inför de kommande hösträffarna.

Samling:

Återkoppling till fredagen samt angående ”snack” om hur helgen varit. Genomgång av dagens schema både muntligt och med bildschema.

Frukost

Lekaktivitet: Hinderbana

Grupparbete:

Grupp 1. Lagar avslutningslunch tillsammans med ”hjälpredare”

Grupp 2. Fyller i utvärderingsenkät (bilaga 2) samt formulerar mål utifrån behov och funderingar som uppkommit under kursveckan.

När ungdomarna var färdiga med ovan dekorerade de tillsammans festlokalen (matplatsen).

Lunch:

Äter tillsammans avslutningslunch.

Lekaktivitet: Bildaktivitet, måla på gemensamma sommarlovsbilder

Grupparbete:

Grupp 2. Ordnar avslutningsfika tillsammans med ”hjälpredare”.

Grupp 1. Fyller i utvärderingsenkät (bilaga 2) samt formulerar mål utifrån behov och funderingar som uppkommit under kursveckan

Fika:

Vi fikar tillsammans.

Avslut:

Vi avrundar och förbereder ungdomarna inför de kommande hösträffarna. Informerar ungdomarna om att deras mål kommer att skickas hem till dem som ett stöd för att kunna jobba med de önskade förändringarna hemma.

Efterföljande gruppträffar

Varje gruppstillfälle inleddes med fika och samling innan grupparbetet startade. Alla ungdomar erbjöds att ta hem temaböckerna för att kunna ha dem som stöd, dels för att kunna förklara hemma vad innehållet på gruppträffarna handlat om och dels som stöd för pågående och kommande förändringar som ska ske i ungdomens vardag.

Vid gruppträff ett låg fokus på tema 2, "Hemma". Vi valde att inrikta oss på personlig vård och diskuterade ämnen som att duscha, raka sig, borsta tänderna, inköp av produkter, byta kläder och hygien vid menstruation. Ungdomarna fick två färdiggjorda minneskortor gällande ovan nämnda ämnen. Utifrån dessa kortor fick ungdomarna sedan först sitta enskilt för att se över sin egen situation och skriva ner vad man vill ändra på eller vad man behöver träna mer på för att öka sin självständighet.

Avslut och utvärdering: Vi sammanfattar dagens ämne och utvärderar via frågor där ungdomarna svarar muntligt och för den som önskar med stöd av den "hemmagjorda" VAS-skalan. Frågor som tex "Hur var det att ses igen", "Har dagens ämne varit relevant för er?", "Har ni läst i och använt er utav arbetsmaterialet hemma under sommarlovet?", "Har ni tillsammans med era föräldrar eller själva arbetat med era mål?" En kort information ges även gällande nästkommande gruppträff.

Under gruppträff två använde vi oss av temabok 3 "I Skolan" där fokus lades på sådant som man kan uppleva som jobbigt i skolan och tips och idéer på hur man kan lösa problemen.

Avslut och utvärdering: Vi sammanfattar dagens ämne och utvärderar via frågor där ungdomarna svarar muntligt och för den som önskar med stöd av den "hemmagjorda" VAS-skalan. Frågor som t.ex. "Var dagens ämne relevant?", "Kommer ni ha nytta av tipsen ni gett varandra?" En kort information ges även gällande nästkommande gruppträff.

Under gruppträff tre använde vi oss utav tema 4 "Livet på din hemort" och här valde vi att lägga fokus på fritidsaktiviteter och svårigheter kring dessa. En fritidskonsulent deltog vid detta tillfälle och hade själv förberett material utifrån bland annat det givna kursmaterialet samt utifrån kunskap kring fritidsaktiviteter som finns i ungdomarnas närområde.

Under gruppträff fyra använde vi oss utav tema 5 "Vänskap och relationer" där vi i gruppen diskuterade kring vad som definierar en bra/dålig kompis, hur man kan få kompisar? Vad kan man göra om man känner sig mobbad?

Under gruppträff fem låg fokus på utvärdering och avslut. Ungdomarna fick fylla i frågeformuläret för Framåt Marsch och dess innehåll. Efter hade vi en avslutningsfest med mat och aktiviteter som ungdomarna själva planerat.

Frågeformulär för utvärdering efter sommarveckan

Enkät

1. Har du lärt dig något nytt om dig själv eller om andra under veckan?

Inget _____ Mycket

Kommentarer: _____

2. Har det varit kul att träffas i grupp?

Inte alls _____ Jättekul

Kommentarer: _____

3. Var det bra att vi delade upp er i två mindre grupper?

Inte bra _____ Mycket bra

Kommentarer: _____

4. Antal deltagare i gruppen. Vilket hade varit det bästa för er?

2-4 4-6 6-8 8-10

5. Lärde du dig något genom att laga mat och baka i gruppen?

Inget _____ Mycket

Kommentarer: _____

6. Hur var dagarna i förhållande till tiden?

För korta

Lagom

För långa

Kommentarer: _____

7. Var ämnena vi pratade om bra, som t.ex. vänskap, framtid, fritid, att vara tonåring?

Inte bra _____ Mycket bra

Kommentarer: _____

8. Skulle vi ha använt uppgifterna i boken mer?

Ja

Nej

Det var lagom

Kommentarer: _____

9. Tror du att du kommer at använda och titta i boken hemma?

Ja

Nej

Kanske

Kommentarer: _____

10. Tycker du att det är en bra idé att vi kommer att träffas vid flera tillfällen till hösten?

Ja

Nej

Kommentarer: _____

11. Skulle du kunna rekommendera andra ungdomar att gå denna kurs nästa sommar?

Ja

Nej

Kommentarer: _____

12. Hur nöjd är du med veckan?

Inte nöjd _____ Mycket nöjd

Kommentarer: _____

Ditt mål:

Vad vill du fortsätta att jobba med för att kunna blir så självständig som möjligt?

- Vad är det du behöver utveckla för att nå ditt mål?
- Vad behöver du träna på för att kunna det du vill kunna?
- Vem behöver du be om stöd för att nå ditt mål?

Frågeformulär för slututvärdering

Slututvärdering för Framåt Marsch 2011

Du är en av dem som deltagit i vår första Framåt Marsch kurs.

Vi vill gärna veta hur du tycker det har varit att vara med på kursen.

För att kunna göra nästa kurs bättre är det viktigt att du säger vad du tycker! Kanske har du några egna idéer eller förslag till förändringar som du vill skriva ner till oss.

Vi blir jätteglada om du skriver ner sådant som du tycker har varit bra och sådant som du tycker har varit mindre bra.

Ringa in de påståenden som du tycker passar dig bäst.
Skriv gärna med egna ord, kommentarer.

Tack för hjälpen!!!!

Hur tyckte du det var att:

• träffa nya kompisar	KUL	TRÅKIGT	SÅDÄR
_____			
_____			
• ha rastaktiviteter tillsammans	KUL	TRÅKIGT	SÅDÄR
_____			
_____			
• ”snacka” i grupp	BRA	DÅLIGT	SÅDÄR
_____			
_____			
• träffa de unga vuxna med egna funktionsnedsättningar	BRA	DÅLIGT	SÅDÄR
_____			
_____			
• åka tåg	BRA	DÅLIGT	SÅDÄR
_____			
_____			
• gå på restaurang och träna på att själv beställa mat och betala	BRA	DÅLIGT	SÅDÄR
_____			
_____			
• vara på Naturum i Kristianstad	KUL	DÅLIGT	SÅDÄR
_____			
_____			
• att få träna på saker som jag har svårt för	BRA	DÅLIGT	SÅDÄR
_____			
_____			
• ha gruppträffar under hösten	BRA	DÅLIGT	SÅDÄR
_____			
_____			
• kursen var på sommarlovet	BRA	DÅLIGT	SÅDÄR
_____			
_____			
• vara i samma grupp hela kursen	BRA	DÅLIGT	SÅDÄR
_____			
_____			
• använda temaböckerna	BRA	DÅLIGT	SÅDÄR
_____			
_____			

Det här har jag saknat/vill ändra på:

- fler träffar under hösten

JA NEJ VET INTE

- mer praktisk träning typ laga mat

JA NEJ VET INTE

- mer praktisk träning på att ringa för att beställa eller boka tider

JA NEJ VET INTE

- antal dagar på sommarlovet

JA NEJ VET INTE

Om det gick, skulle du vilja gå kursen en gång till???

JA NEJ VET INTE
